

نومیکوتاک: 2017
آئی ایس ایس این: 9477 - 2071

البرز

ایچ ای سی آن امناکروک
شونکار: ڈاکٹر منظور بلوچ

شعبہ براہوئی
جامعہ بلوچستان کوئٹہ

سالٹا کی براہوئی پٹ پوٹی بمٹانک البرز

نومیکوتاک: 2017

آئی ایس ایس این: 2071-9477

پنہ خاک

سرہالاک

- 1-12 خضدار تاجدید منظوم ادب
زبیدہ رحیم، پروفیسر ڈاکٹر عبدالحلیم صادق، ڈاکٹر منظور بلوچ، محمد طاہر جمالدینی
- 13-37 براہوئی، خوانفنگ نازبان خیال یا حقیقت کس؟
ایشا حسین ذوق، عبدالقیوم سوسن، براہوئی، محمد طاہر جمالدینی، زاہدہ غلام رسول
- 38-49 براہوئی راج ٹی دستار ناہمیت اوگڑاس دوسکی نادودا آک
محمد نادر شاہوئی، شبیر احمد شاہوئی
- 50-60 براہوئی راج ٹی بیڈی گوازی کنگ ناوڑ وڈول آتا پٹ وپولی جاچ
محمد اقبال سالار ٹی، یوسف مینگل
- 61-80 براہوئی صورت خطی ٹی ہمزہ ناز د استعمال
حفیظ اللہ سرپرہ
- 81-90 براہوئی قدیم ادب ٹی توار مٹی ناویلاک
شبیر احمد شاہوئی، ڈاکٹر لیاقت سنی، غلام حیدر ناز بابا بکی
- 91-102 براہوئی افسانہ ٹی مٹ و بدل
اللہ بخش لہڑی، عبدالقیوم سوسن، براہوئی، عبدالقیوم جوہر ہنگوٹی، عابدہ بلوچ
- 103-117 براہوئی حروف تہجی واطلا ناویلاک
منیر حنفی، ڈاکٹر لیاقت سنی، محمد اکرم رخشانی
- 118-128 براہوئی ٹی اسٹیج ڈرامہ ناہنا
دردانہ بلوچ، ڈاکٹر وحید رزاق، غلام حیدر ناز بابا بکی، عنایت اللہ لہڑی
- 129-144 براہوئی خلقی شاعری نا شوندار ٹی ریڈیونا کڑو
زمس جبین، پروفیسر ڈاکٹر عبدالحلیم صادق، ڈاکٹر منظور بلوچ، نسرین گل
- 145-155 براہوئی ادب، چنا تاش
محمد اسلم ہنگوٹی، عبید اللہ ابدال

156-170	براهوئی ادب نئی فارسی آن مٹ و بدل، عبدالحق ابا کی ناکاریم ملک محمد ابراہیم، ڈاکٹر محمد بلال
171-178	صنعتِ نعت گوئی، تاریخ و ردوم حاجرہ صادق، ڈاکٹر وحید رزاق، اقبال ناظر، عابدہ بلوچ
179-187	براهوئی نوشتنی روایت او اینونا خواست آک ڈاکٹر منظور بلوچ، اقبال ناظر، پروفیسر ڈاکٹر عبدالحلیم صادق، نسرین گل
188-195	ثقافتی ردوم اور راج، اسہ جاج اس یاسمین ہاشم، ڈاکٹر وحید رزاق، اقبال ناظر، عابدہ بلوچ
196-207	بولان: براہوئی غزل نارا جی وقومی سر حال آسمیٰ مزاحمت ناچیدہ عبید اللہ ابدال، نسرین گل، زیب النساء

براہوئی صورتخطی ٹی ہمزہ نارداستعمال

حفیظ اللہ سرپرہ

لیکچرر (براہوئی) گورنمنٹ گرلز انٹر کالج مجھ

اسکالر پی ایچ ڈی براہوئی

شعبہ براہوئی جامعہ بلوچستان، کوئٹہ

Abstract:-

Orthography plays a basic and most important role in development of a language. But it is one of the most neglected and undiscussed issue in Brahui. There are so many debatable issues in Brahui orthography but some most important parts of speech and cases in Brahui are indiscriminately used and misspelled out of rule and regulations of the grammar. Indiscriminate misspelling of the Alphabet () in various cases of Brahui has disturbed and mixed up the meanings of the words and the original words have lost their real shape. This article deals with the same serious misspelled and erroneous usages of () in various cases, and tries to eradicate these errors and show the real face of the important cases to bring uniformity in Brahui orthography.

دُستی راستی

زبان کسے ناشونداری اوزیبائی کن اونا صورت خطی نا قاعدہ غاتا سوگو مننگ بھاز ضروری مریک۔ اودا قاعدہ غاتا بند اوصولاتا زیا مننگ ہم لازمی اے۔ نتوزبان کئی اسٹی او یک رنگی سلیپک او لفظا تا اصل دروشم ہم گوینک۔ دنیا نا ہر شوندار ازبان تے کن ہر ا قاعدہ او اصولاک مقرر کننگانو، لکھو کاک ہمووڑا وفتے آ عمل کننگ ناپا بنداریر او ا و فک دا اصول او قاعدہ غاتے آ عمل ہم کیرہ۔ ولے براہوئی ٹی لکھو کاک تینے گرا نمر او قاعدہ نا اصول او ضابطہ تا قید و بند آن آ جو سرپند مر سالقظا تے ہراوڑجا لکھرہ۔ دنیا نا چندی زبانک وخت ستون او اوار او ارتینا صورت خطی ٹی او ارمو کا بے ضابطگی او بے قاعدگی تا اصلاے کر سا وفتے صحیح کیرہ۔ اینو ہم دنیا نا کیسی بھلا بھلا زبان تے ٹی صورت خطی نا ویدا ک بھلوحد

نئے اسکان اریر۔ دا ویل آن اردو و فارسی کونا بھلا زبانک ہم پختو و لے او فک بمصلا حی اٹ دا ویلا تے مُرکننگ نا کوشش کر سانسو۔ صورت خطی ٹی ردینگ امرودی مریک او اوٹی اصلاح نا ضرورت انتے مریک دابارہ ٹی ڈاکٹر عبدالستار صدیقی نا پانگ اے کہ

”عام طور پر اصلاح کی ضرورت اس لیے پڑتی ہے کہ ایک لکھنے والا اپنی رائے کو دخل دے کر، ایک غلط راہ اختیار کرتا ہے؛ اور دوسرے بغیر تحقیق کیے ہوئے، اُس غلطی کی پیروی کرنے لگتے ہیں۔ جہاں کسی غلطی کی تکرار ہوئی، یا وہ کتابوں اور اخباروں میں راہ پا گئی، عوام کے لیے یہ ایک بہت بڑی سند ہو گئی کہ فلاں لفظ ایک کتاب میں یا کسی اخبار میں یوں لکھا ہوا تھا۔ بڑی مشکل یہ ہوتی ہے کہ اُن لوگوں کی تعداد بہت کم ہوتی ہے جو صحت اور اصول پر نظر رکھتے ہیں بڑا گروہ مقلدوں یا عادت کے بندوں کا ہوتا ہے اور تدارک اور اصلاح کی ذمہ داری اہل تحقیق پر عائد کی جاتی ہے“ (خاں: 9-10:2013)

براہوئی صورت خطی نا ہم کلان بھلا ویل ہنداد اے کہ اگہ کس اسہ لفظ نس کتاب یا اخبار نئے ٹی لکھا تو پدئی لکھو کا لفظ نا اصل دروشے پٹنگ انت بلکہ اصل لفظے پہہ متنگ نا کوششے ہم کپسہ اوخن تردہن انگار داتا اسہ مون پیروی کر سالفظ نا اصل دروشے گوہرہ۔

زبان نئے معیاری و وژ و دروشم نئے ٹی لکھنگے لکھوژ (رسم الخط) پارہ وخت نس کہ ہمو لکھوژ نا مطابق زبان نا توار و حرفاتے اصل دروشم او صحت اٹ لکھنگ نا پن صورت خطی (املا) اے۔ املا نا تعریف رشید حسن خاں دا وژ لکھانے۔

”املا دراصل لفظوں میں صحیح صحیح حرفوں کے استعمال کا نام ہے۔ اور جو طریقہ ان حرفوں کے لکھنے کے لیے استعمال کیا جاتا ہے وہ رسم الخط کہلاتا ہے۔ اس بات کو اختصار کے ساتھ یوں بھی کہا جا سکتا ہے کہ املا ”لفظوں کی صحیح تصویر کھینچتا ہے“ لغت کی کتابوں میں املا کی تعریف عموماً ایک جملے میں کی گئی ہے: رسم الخط کے مطابق صحت سے لکھنا۔“ (خاں: 21:2013)

صور تخلی نا بابت مسہ گڑایات تنجک ناو۔ تغیر، اصلاح او صحت۔ داہر مسٹ جتا جتا و گڑا او۔ بھازاک دافتنے اسٹ سرپند مسر سار دگیرہ۔ دافتا گونڈ و ذکر نس دا وژ اے۔

تغیرنا حیثیت صورتخطی کی تاریخی مریک۔ دازبان سے نارُ دوم نامختلف مرحلہ غاتا چاند ہی
ئے یک۔ تغیر نافذ منگ کپک بلکہ دامنٹ مدان مدانا جاگہ یک۔ دہنکہ مُست تبراہوئی کی مطلب
اومخت داسانا علمی اوشعوری دوراٹ مطلب اومقصد لکھنکرہ دا تغیراے ہرازبان نارُ دوم نا نشانہ ہی
یک۔

اصلاح آن مراداسہ کمبوتی سے مُرکنگ یا لفظ سے کی پین آسانی اوسکی ودی کننگ
اے۔ صورتخطی کی اصلاح کننگ سگھڑ اوپٹ وپول کروکاتا کاریم مریک۔ اسہ لفظ سے اراوڑ لکھوئی
اے، اونا دروشم امرمرے او اوئی ارا ارا حرافتا استعمال مرے داخل اصلاح نا کاریمک او۔ دہنکہ
براہوئی لکھوڑ کمیٹی تینا چار میکو دیوان ۲۷ مئی ۱۹۸۹ سنائی کی حروف ظرفاتے کی اصلاح نافیلہ
کر سا پارے کہ اُردو نا حروف ظرفاک ہرا ”ج“ آن شروع مریرہ اوفتے کن براہوئی کی ”ہ“ او ہرا
”ک“ آن شروع مریرہ اوفتے کن براہوئی کی ”الف“ نا استعمال کننگ۔ دہنکہ

اراڑے۔ کہاں، ارا۔ کون سا، ارا تم/ ارا وخت۔ کب/ کس وقت، اراوڑ۔ کس طرح
ہراڑے۔ جہاں، ہرا۔ جونس، ہرا تم/ ہرا وخت۔ جب/ جس وقت، ہراوڑ۔ جس طرح
کمیٹی دافیلہ غامینٹ ہم عمل کننگ نا کوششے کرے او ایلو لکھوکاتے ہم داڑا عمل کننگ نا پارے۔ دا
صورت خطی نا اصلاح پاننگ۔

وختس کہ صورت خطی نا صحت نا ہیئت مریک تو داڑا ان مراد داداے کہ اگہ لفظ سے کی ردس
جاگہ کرینے یا لفظ سے ناروشم غلط کُند سے آ انا نے تو ہمو ردے مُر کر سالفطے اونا اصل دروشم اٹ پدا
ہننگ۔ لفظ صحیح اودرست انگا دروشمے پاش کننگ او اودے اصل دروشم کی ہتنگ صورت خطی نا صحت نا
اہم انگا مقصد مریک۔ دہنکہ ”ء“ ”اے“ ”او“ ”و“ لکھنگ نا نشانہ ہی کننگ۔

براہوئی نا ساڑی آ لکھوڑ ۱۹۶۰ء آن رائج اے۔ ایلم اخبار نا ایڈیٹر نور محمد پروانہ تینا اخبار کن
فارسی طرز نا اُردو لکھوڑے تینائی کرے او ہندن براہوئی اینو اسکان ہندا لکھوڑ کی لکھنگ۔ وخت نس
کہ ۱۹۸۰ء آن براہوئی ادب کی پٹ وپول نا بناء ہم منے۔ اینو یونیورسٹی لیول آ براہوئی کی ایم
اے، ایم فل او پی ایچ ڈی منگی اے۔ تدوکا ۵ سال کی باید اس کہ براہوئی نا تینا جند نا جتا او مکملو

لکھوڑاں رانج مروس و لے داڑے حالت داداے کہ داچا وخت نئی ہندار رانج آ لکھوڑاں اصل
 املائے ہم صحیح کنگ متو۔ داری دئی براہوئی ادبی سوسائی براہوئی صورتخطی کمیٹی جوڑ کر سا اسہ اہم او بے مٹو
 کوشش نئس کرے ہر براہوئی ادب نا شوندار ی کن بھلو گام نئس اس۔ و لے داڑے ہم گڑاں رد بے
 تحقیق، بے قاعدہ او بے دلیل آن براہوئی صورتخطی ٹی او ار کننگا۔ ہر افتا پیروی داسہ اسکان
 بر جااے۔ اینو اسکان نئے کس دافتے آ غور کرینے نئے تحقیق، ہنداکان بھازا لقطا تا دروشم
 بکڑ یگانے۔ واہم براہوئی صورتخطی کمیٹی نا بھازا فیصلہ غاک براہوئی صورتخطی نئے اسی او اسہ رنگی متنگ
 نئی بھلو کوشش نئس کرینو۔ کمیٹی نا باسکا تانیک نیقی اوزبان نا شوندار ی او شر حالی کن ارفو کا گامک لکھ نئس
 کٹڑرہ او دا کمیٹی نا فیصلہ غاک براہوئی صورتخطی نا بند او ی اوزبانے مون مستی دنگ نا بنائی کاریمک
 او۔ ارمان کہ دا کمیٹی بر جا سلوس، متنگ کر یکہ اینو براہوئی صورتخطی ٹی داخہ بے قاعدگی او چیز گنی
 متوگہ۔ انتے کہ پٹ و پول نا کسرک بند اسل مفہ۔ اسہ پوسکن لکھوک نئے براہوئی لکھنگ نئی بھاز
 مشکل مر یک انتے کہ او مختلف کتابا تے بلکہ اگہ دا پان تو غلط مفروے کہ اسہ کتاب نئے ٹی اسہ لفظ کئی
 دروشمے ٹی خنک او ہندن مختلف معنہ او مفہوم نا بھازا لقطا تے اسہ دروشم نئی لکھوک خنک۔ براہوئی
 صورتخطی نار دینکا تا اسہ بھلو سوب نئس داہم ارے کہ نا نوشتوک داخس بے واک او غیر ذمہ داراے کہ او
 اہنس لکھانے او فتنے دوارہ ہپک نئے کمپوز متنگ ان پد لقطا تا صورتخطی آ نظر شاغک۔ براہوئی
 صورتخطی نا مہار کمپوز رنادو ٹی مر یک۔ او براہوئی ٹی کمپوز کرو کا ک عالم و فاضل تو افس، نئے مکمل وڑاٹ
 براہوئی ٹی کمپوز کنگ نا سبق ہلکنو او نئے براہوئی نا گرائمر، قواعد و ضوابط آن سئی اریر، اوفا گیشتر
 کاریمک انگریزی او اردو ٹی مریرہ براہوئی نا کاریم او فتنے ودھیکی ٹی دوبریک، داڑے گڑا او انت
 نئس سر پند مسر یا ہر الفظ او فتنے ہرا وڑ سجا او ہمو وڑ لکھرہ تا۔

دا آرٹیکل نا مقصد براہوئی صورتخطی ٹی اصلاح کنگ یا لقطا تے پوسکنو دروشم متنگ اف بلکہ
 اصل مقصد براہوئی صورتخطی ٹی گڑاں اہم انکا خصوصاً ہمزہ نار دہی آن و دی مرو کا ردا تا نا شاند ہی کر سا
 اوفا اصل دروشمے پاش کنگ او اوفا صحیح صحیح کنگ اے۔

براہوئی صورتخطی ٹی کلان بھلا رد ”ہمزہ“ نا بے جاگہ او بے ڈول استعمال اے۔ ہمزہ براہوئی نا اہو حرف نس اے دادے براہوئی حرفاتے ان کشنگ آن بھازا ویل آک ودی مریرہ۔ ولے دانا غلط او بے جاگہ استعمال براہوئی صورتخطی ٹی بھازا ردینکاتے ودی کرینے۔ ہمزہ تون زیر، زبر او پیش خلسا دادے چندی جاگہ غاتے آچندی معنے غاتے کن استعمال کننگ۔ ہندا علامت ”ء“ براہوئی ٹی گرائمر نا بھازا وڑتے کن استعمال مریک دہنکہ اردو نا امدادی فعلاک ”ہے/ہیں“، مفعولی وڈھکی حرف (حرف اضافت) ”کو/پر، پے“، براہوئی نا مقرر/متعین او غیر مقرر/متعین انگا وصفی صفت ”پہینا (پہین آ) اولنا (اولن آ)، موفو (مفون و) زیباؤ“ او حرف علت ”اور“۔ دانا استعمال براہوئی لکھئی داخہ زیات مننگ اے کہ بھاز القطا تا اصل دروشم اودیم مننگئی اے اودا براہوئی لکھنگ نئی بھاز مشکل ودی کرینے۔ دا علامت نا صحیح استعمال او اصل لقطا تا حق دروشم دا وڑاے۔

براہوئی صورتخطی کمیٹی نا چار میکو دیوان ۲۷ مئی او پنجیکو دیوان ۲۸ مئی ۱۹۹۰ء نئی سوچ و بچار او بحث و ترائن آن گڈ ہمزہ نا استعمال ضروری قرار تر سادا فیصلہ کننگا کہ۔

”اردو نا بے کن براہوئی ٹی و ہیں کن ء نوشتہ کنگے۔“ (صابر: 1998: 95)

ولے کمیٹی نا دا فیصلہ قاعدہ نا چو اصول نئے نامطابق ٹھیک اف۔ کمیٹی بیرہ توار نا بنیاد آ دادے حرکت نس قرار تر سا ہمزہ نا کیرغ آ زیر خلنگ آن ”ہے“ او بانغ آپیش خلنگ آن ”ہیں“ نا معنے غاتے کن استعمال نا فیصلہ نس۔ وختس کہ دا بیرہ حرکت نس آخہ بلکہ مکملو امدادی فعل نس اے۔ ہرانا مصدر ”اننگ“ (Anning) اے او ماضی نا صیغہ ”اس“ (Ass) اے۔ امدادی فعل ہمو فعلے پارہ ہراپین فعل نئے نامزاج یا زمانہ (وخت) ءے پاش یک۔ دا فعل نا معنے ءے پورا کنگ کن اوڑ تون کمک یک۔ براہوئی نا دا امدادی فعلے مچا تفصیل تون انگریز براہوئی لکھوک سرڈینس برے اینو آن اسہ صدو دہ سال مست تینا پٹ وپولی کتاب نئی دا وڑ لکھانے۔

Anning, to be

The substantive verb is defective, and what tenses there are, are not derived from the same root. The infinitive *anning* is almost obsolete, and its use is seemingly confined

to one or two set phrases: e.g., *anningki pas, shikar sebina dorati baz e, maga ne du tamme*, as a matter of fact (lit. for existence' sake you may say) there's sport in abundance on the Sibi canal, and you possibly get some; *anningki da kasarat dir are*, as a matter of fact there is water on this road. Imperative there is none, though a trace of one is perhaps preserved in *bash-a*, arise, seeing that there is no verb bashing. Nor are there any participles, noun of obligation or perfect. On the other hand, though both present indefinite and future are missing, there are two forms of the present.

(برے: 1977: (S248): 150)

(براہوئی بدل)

”اصل فعل عیب دار اے، اداختہ کہ زمانہ اریر، دانا بنج آن کل تا جوڑ مفہ۔ مصدر ”انگ“ تقریباً متروک اے، بظاہر دانا استعمال اسے ارا فقرہ اسکان محدود اے: دہنک ”انگ کہ پاس، شکار سبھی نا ڈورٹی بھاز اے، مگہ نے دو تمہ۔ انگ کہ داکسراٹ ویرارے“ دانا فعل امراف، ہمر کہ اسہ نشانی کس ”بشہ“ نادر وشم ٹی سو گوارے، ولے ”بشنگ“ بھو فعل کس اف۔ نئے دادے صفت فعلی ارے نئے اسم مہربانی او فعل مکمل/کامل۔ ایلو پارہ غادانا زمانہ حال مطلق او مستقبل ہڑتوماک افس اوزمانہ حال نا اراوڑا۔“

امدادی فعل ”انگ“ ناہر توما زمانہ حال تا او ماضی نا صیغہ غاتے ہرن تو داوڑا۔

فعل حال سادہ		فعل حال تاکید		فعل ماضی	
اسٹ	بھازی	اسٹ	بھازی	اسٹ	بھازی
ای اٹ	نن اُن	ای اریٹ	نن ارین	ای اسٹ	نن اُن
نی اُس	نم اُرے	نی اریس	نم اریرے	نی اس	نم اُسے
اوداے	او فک او	اوارے	او فک اریر	او/اوداس	او فک اُسے

دانا زمانہ حال سادہ اوزمانہ حال تاکید نا منفی نا صیغہ غاک اسٹ او۔ فعل حال او فعل ماضی نا

صیغہ غاتا بے رہ (ترتیب) داوڑاے۔

فعل حال سادہ / فعل حال تاکید (منفی)	فعل ماضی (منفی)
-------------------------------------	-----------------

ای افٹ	نن افن	ای آلٹ	نن آلون
نی افیس	نم افیرے	نی آلویس	نم آلویرے
اواف	او فک افس	او آلو	او فک آلوس

داڑان بنا ماضی نا پورو (ناکمل) اوماضی بعید/مطلق نا مثبت او منفی فعل بنا کل صیغہ غاک ہم ہندا قاعدہ ن مطابق اریر۔ براہوئی ٹی دالفظے ایلو ہر ضمیر تون ہر زمانہ ٹی اسل ٹھیک لکھرہ وختس کہ بیرہ فعل حال سادہ ٹی مُسٹیکو بندغ/ضمیر غائب (او، او فک) کن قاعدہ غان اسل جتا بیرہ ہمزہ نا کیرغ آن زیر او بائغ آپیش نس خلنگ آن اصل فعل بنا دروشے گوہنگی او۔ دافعل بنا بن ”اٹنگ“ اے، او ہرا ضمیر تون ہر زمانہ ٹی کہ استعمال مرے ”الف“ آن لکھنگ۔ ہندا خاطر ان دافعل بنا ایلو غٹ صیغہ غا تے انبار فعل حال سادہ نا ضمیر غائب تے کن ”ء، ء، ء“ لکھنگ غلط او۔ او صحیح انگال قضا تا دروشم ”اے“ و ”او“ اریر۔ ہر قاعدہ نا اصول نا اسل مطابق ارے۔ او دافتا توار براہوئی نا ارا مرغنا مصوتہ غا تا توار اے۔ براہوئی ٹی دا امدادی فعل جملہ یا فقرہ نا گڈ سرئی بریک او غٹ وڑنا لفظا تے آن مدام جتا او ”الف“ تون لکھنگ۔

بیرہ فعل نا ہندا ارا صیغہ غا تے پہہ مفتنگ او دافتے کن رد و علامت نس مقرر کنگ نا سوب آن زمانہ حال سادہ نا مچا گردان تے ٹی پین ہم چندی ردیناک و دی مسنو۔ او براہوئی ٹی ارا لفظے او ارا کرسا پوسکنو او بے بن و فعل جوڑ کرسا استعمال کنتنگی دہنگہ ”سے/سے/اے، کے/کو/اے“ گرے، گٹ/کن، ٹے/ٹو“ ہر افتا وضاحت دا وڑاے۔

حرف تنکیر امدادی فعل (سے/سے/اے)

سے/سے/اے تے براہوئی ٹی بطور امدادی فعل استعمال کنتنگ وختس کہ دا اسٹ آخہ بلکہ ارا جتا و معنہ و مفہوم تنکو لفظ او۔ اصل اٹ دالفظاک ”نس+او“ اریر۔ او لیکو لفظ حرف تنکیر اے او ارا مُسٹیکو امدادی فعل۔ دافتا اسہ جاگہ لکھنگ چھو قاعدہ او اصول سے نا مطابق ٹھیک اف۔ دا گرا امر نا ارا جتا ویشخ او، او قاعدہ نا مطابق دافتے جتا لکھنگ دہنگہ

غلط	ٹھیک
داجونو کتاب نئے/اے	داجونو کتاب نُس اے
اخہ بھلو اُراے	اخہ بھلو اُراس اے
کوسہ جوانو شار نئے/اے	کوسہ جوانو شار نُس اے

وے دایات مرے کہ ہر اتم جملہ ٹی حرف تنکیر ”نُس“ بناؤ دھکی حالت استعمال مروئی اے تو

گڑا ”نئے/اے“ لفظ اک بریرہ۔ دہنک

سنگت نئے تون انگ اٹ۔ کتاب نئے ٹی لکھوک اس۔

گڑا سے نا ضرورت ارے؟ اُرا سے ٹی ڈکاتینے۔

وڈھکی حرف او امدادی فعل

بیرہ زمانہ حال سادہ ٹی ہموحروف ظرفاک کہ ”ڑ“ آکثرہ او فتنے تون امدادی فعل ”انگ“

آن مُست ”کن“ بناؤ دھکی مریک۔ وخت نُس کہ براہوئی ٹی دادے امدادی فعل ستون اسہ جا

لکھرہ۔ ہرانا سوب آن دابراہوئی ناجتا و امدادی فعل لگرہ ہر افتاچو بنیاد نُس اف، قاعدہ ناہم اسل خلاف

اے اولفظا تا اصل درو شم نا یگوینگ نا سوب ہم جوڑ منے۔ اتنے کہ اراجتا و لفظ او، قاعدہ نا مطابق

دا فک جتا لکھنکر تو گڑا لفظا تا صحیح او حتی درو شم پاش مریک۔ دہنک

غلط جملہ غاک	ٹھیک جملہ غاک
ہمیرے کٹ	ہمیرے کن اٹ
ہنداڑے کن	ہنداڑے کن اُن
اراڑے کس	اراڑے کن اُس
ہموڑے گرے	ہموڑے کن اُرے
ایڑے ”کے“	ایڑے کن اے
داڑے کو	داڑے کن او

(دایات مرے کہ فعل ”کے“ اسہ جاگہ کس ہندادروشم نئی ہم بریک ولے اوڑے دامدادی فعل ”انگ“ نازمانہ حال سادہ نا آخہ بلکہ فعل ”کنگ“ نازمانہ حال مطلق ناضمیر غائب اسٹ (واحد) نا صیغہ اے۔ دہنکہ اودے پابرے کاریم کے۔ اودے اتس کروئی اے کے۔)

جمع نادر وشم نئی اگہ فاعل نامفعولی حالت مقرر/متعین مرے تو داڑے ہم اسٹ آنباز ”کن“

لک۔ دہنکہ

اُردو بدل	براہوئی
بھائی والوں کے ہاں/ہوں	ایلم آس تے کن اُٹ/اُن
عادل والوں کے ہاں/ہوں	عادل آس تے کن اُس/اُرے
چچا والوں کے ہاں ہے/ہیں	الہ غاس تے کن اے/او

”کن“ حرف رابطہ ہم ارے آغانصیر خان دادے ”جعلی حرف رابطہ“ نا لڑ و بند نئی شاغانے۔ (احمد زئی: 2014: 167) دہنکہ اونے کن سلوک اے، نے کن اِرغ اِلانو، داگڑاک دیر کن او۔

بھازی (جمع) نادر وشم نئی دا حرف ظرفا تے تون ”نئی ناودھمکی ہم مریک“ دہنکہ

اُرافتے ٹی اُٹ؟ ہندا فتے ٹی اُن۔

ہموفتے ٹی اے۔ دافتے ٹی او۔

ہمیفتے ٹی اُس۔ ایفتے ٹی اُرے۔

ظرف مکان اودامدادی فعل

دا رِد نئی ہم ہمووڑ غلط نگاری جاگہ کرینے۔ دا ہم اِر الفظ او، آٹ+اے، آٹ+او۔ داڑے اولیکو لفظ حالت مکانی اے، اِر ٹمیکو امدادی فعل اے۔ قاعدہ نامطابق دافتے ہم اسہ جاگہ لکھنگ غلط اے۔ دالفظاک جتا جتا لکھنگر، او خاص وڑاٹ ”آٹ“ انتے کہ ”آٹ“ او ”اٹ“ نئی بھاز فرق ارے۔ دا تو مکاک جتا جتا معنہ او مفہوم تخرہ ”آٹ“ حالت ظرف اے او ”اٹ“ حرف رابطہ۔ براہوئی نا حالت ظرف ”آ“ (اُردونا ”پر“ یا ”پہ“) کن استعمال مریک۔ براہوئی نا ایلوزبان تانست تینا جند

نمازجس اے۔ بھازا جاگہ غاتے آ ضرورت کن بھاز القظا تے ٹی اسہ توارسے ناودھکی کرسالفظنا دروشے بدل یک۔ براہوئی ناہندا حالت مکانی وخت نس کہ زمانہ حال سادہ ٹی استعمال مریک تو داڑے ”آ“ تون ”ٹ“ سے ناودھکی کنتنگ، اواگہ لفظ نس ”ہ“ آ کنتنگ اے تو ”آ“ ان مُست ”غ“ سے ناہم ودھکی مرسا ”غا/غاٹ“ لکھتنگ۔ داڑان بنا زمانہ حال تاکیدی اویلو مچا زمانہ تے تون داحرف ”آ“ ہندن آن ہندن استعمال مریک۔ داحالت ظرفی امدادی فعل (انگ) نا اسہ ارا آخہ بلکہ زمانہ حال سادہ نا ضمیر نا غٹ صیغہ غاتے ٹی غلط استعمال متنگی اے۔ دانا ٹھیک جملہ غاک داؤڑاؤ۔

ٹھیک	غلط
ای مش آٹ اٹ	ای مش آٹ/مشاٹ اٹ
نن درخت آٹ اُن	نن درخت آٹن/درختاٹ اُن
نی بامب آٹ اُس	نی بامبائس/بامب آٹس
خاخوپاٹ آٹ اے	خاخوپاٹاٹے
ای درگہ غاٹ اٹ	ای درگہ آٹ/غاٹ اٹ
خاخوک پاٹ آٹ او	خاخوک پاٹاٹو

داڑان بنا ایلو غٹ زمانہ تاجاؤڑ تے تون داحرف رابطہ تینا اصل دروشم ”آ“ ستون بریک دہکے۔ ای مش آریٹ۔ خاخوپاٹ آاس۔ نن مش آاسنہ۔ نم درخت آاسرے۔ او فک بامب آاسرہ، ہندن ایلو مچا زمانہ غاتے ٹی داحرف رابطہ تینا اصل دروشم ٹی استعمال مریک۔

مفعولی وڈھکی حرف (حرف اضافت۔ **encrement case**) ”ے/ئے“

براہوئی صورتخطی ٹی ایلو بھلا رد پہی مفعولی وڈھکی حرف (حرف اضافت۔ **encrement case**) نا رد لکھتنگ ارے۔ ہر ادے ”ئے“ یعنی ہمزہ نا کیرغ آن زیر نس خلصا ظاہر کنتنگ۔ وختس کہ براہوئی صورتخطی کمیٹی ناچار میکو دیوان ۲۷ مئی او ٹمیکو دیوان ۲۸ مئی ۱۹۹۰ء نئی سوچ بچار او بحث اوتراں آن گڈ وڈھکی حرف (حرف اضافت) کن ہر فیصلہ ے تس

”براہوئی لکھوڑئی اردو نالفظ کو کن بھلاے یا اگہ جاگہ اس ضرورت مس تو اوداؤڑا یا ہمزہ اس خلنگے، دہنکے، نوشتہ کنگے“ (صابر: 1998: 95)

امدادی فعل ناسبت کمیٹی نادافیلہ اسل صحیح اس او قاعدہ نامطابق ہم۔ ولے کمیٹی نادافیلہ
 ے براہوئی لکھوڑاک امنا کرسانظر بفسہ او گیشیر لکھوڑاک دادے ”ے“ یعنی ہمزہ ناکیرغ آن زیرئس
 خلسا لکھرہ۔ کمیٹی نافیلہ امدادی فعل ”ہے/ ہیں“ کن قاعدہ ناخلاف اس او ناینو پدے ایسکان کل خن
 تر پیروی ے کنگئی او، وخت ئس کہ ہندا کمیٹی نافیلہ وڈھکی حالت ”کو“ کن اسل ٹھیک او قاعدہ نا
 مطابق ارے ولے داڑا بھازاک عمل کروک نظر بفسہ۔ ہنداردینک براہوئی صورتخطی نادروشمے بدل
 کرسادادے بے نمہ او بے ڈول کرینے۔ وخت ئس کہ ہندا لکھوڑاک بے سدی اولاعلمی ٹی بھازاجاگہ
 غاتے آدادے ”ے“ تون ہم لکھرہ، خاص وڈاٹ بھازی (جمع) ناصیغہ ٹی ہراسٹ دادے اسل
 ٹھیک یعنی ”ے“ تون لکھک۔ او بھازاجاگہ غاتے آاسٹ (واحد) ناصیغہ ٹی ہم ”ے“ ناستعمال نظر
 بریک۔ ہرا براہوئی صورتخطی ناسہ رنگی او اسہ وڈی ے بھاززیات متاثر کنگئی اے۔ داناصحیح دروشم
 داؤڑاے۔

وڈھکی حرف نامفعولی حالت ناسٹ او بھازی نادروشم داؤڑاے۔

ے (اسٹ) تے (بھازی) (برے: 1977: 42)

براہوئی ضمیرنا حالت مفعولی تے ٹی ہم ”ے“ ناستعمال مریک دہنکے

کنے نننے ننے اودے اوفتے (صابر: 1998: 69)

ہندا وڈ براہوئی نامفعولی وڈھکی حالت نئی ہم ہندا ”ے“ ناستعمال مریک۔ ضمیر مفعولی
 تے آنبار دادے ہم اسم ستون او انوشٹہ کنگک۔ ہراڑے کہ ضرورت مرے یعنی اسم ننا گڈیکو حرف
 ستون او ار لکھنگ مف، داڑان بنا اسم معرفہ (Proper Noun) یا بندغ کسے ناوین ستون دادے
 اسم آن پدجتا لکھسا داناز یا ہمزہ نانشان ئس خلسا داؤڑ ”ے“ لکھنگے۔ دہنکے

دایات مرے کہ وڈھکی حرف ہر جاگہ یا ہر اسم ستون بفق۔ دانافصیل ہم اسہ مرغنو بحث و

تران ٹس اے۔ مختصر دا کہ وڈھکی حرف ہمو حالت اے ہراڑ کن کاریم ٹس کنتنگ۔ ظفر مرزا نامطابق
حروف اضافت وہ حروف ہیں جو مضاف اور مضاف الیہ کے درمیان آئے۔

(مرزا: 1980: 45)

براہوئی ٹی مفعولی وڈھکی حرف کن ”ء“ نا استعمال اسل غلط او قاعدہ نا اصولا تا خلاف اے او
براہوئی صورتخطی ئے بے زیب کرینے وخت ٹس کہ دانا صحیح دروشم ”ئے“ ارے۔ اودا اسٹ او بھازی
تو مکاتے تون اسہ رنگی اٹ بریک۔ اوصورتخطی ٹی ہم زیبائی او اسہ رنگی ودی کیک۔ گرواس ردانگا
لفظا تا ٹھیک دروشم داوڑاے۔

غلط	ٹھیک
کتاب خواناس؟	کتابے خواناس؟
ایلم شارئی خناٹ	ایلمے شارئی خناٹ
مکی تفسیس؟	مکی ئے تفسیس؟
اقبال دے ٹک ناشاعر پارہ	اقبال دے دے ٹک ناشاعر پارہ
او فک جاگہ غغویسر	او فک جاگہ ئے غغویسر

ہندا مفعولی وڈھکی ئے بھازی ناصینہ ٹی غٹ ٹھیک لکھرہ دہنک

درختاے گڈانو۔ ایلمتے تینا بیس بس۔ کسرتے تینا جتا کرین۔ گچینا نندارہ غاتے خنار او پین پین

ظرف مکان (Locative Case) ٹی/ٹی، آ/غا، آئے/غائے۔

حالت مکانی نالکھنگ ٹی، ہم بھلور دس خنگ ٹی بریک۔ داروٹی خاص وڑاٹ حالت مکانی
”ٹی، ٹی“ نا وضاحت لازمی اے۔ براہوئی نا اسٹ (واحد) ٹی اسم نا کچ بنا بابت گرواس مخصوص
تواری دروشم جاگہ کیرہ دہنک ٹی۔ ٹی، ٹا، ٹن، کن، ہتو، تو، نکہ۔ کہ او پین پین۔

حالت مکانی اصل ٹی ”ٹی“ اے۔ اوچالفظاے تون ہندا دروشم ٹی استعمال مریک ہر اتم اسم
ٹا گڈیکو تواری/حرف مرغومصوتہ (Vowel) ٹس یا ”ہ“ مرے تو داڑے حالت مکانی نا بنائی مصوتہ
یعنی ہمزہ پٹنگ او بیرہ ”ٹی“ استعمال مریک۔ دابارہ ٹی سرؤنیں برے لکھک کہ

In the case of nouns ending in a long vowel the initial vowel of the locative ending -ati is elided:- urati, in the house; khakho ti, in the crow; muruti, in the hare. If the noun is monosyllabic, the ending wavers between -ti and -ati, the preference being generally given to the former:- bati (ba-ati) in the mouth; deti (de-ati), in the day; duti (du-ati), in the hand. that the ending is, as a matter of fact, not -ti but -ati is abundantly proved not only by the case of nouns ending in a consonant, but by the lengthening of the formative increment -e- in the locative plural.

(برے: 1977: (S248) 44)

(براہوئی بدل)

”مرغنا مصوتہ غالیس مروکا اسم تادر وشم ٹی ظرف مکانی نابنائی مصوتہ پٹنگ، دہنک اُرائی، خاخوئی، تو بے ٹی، بکی ٹی، مروٹی۔ اگر اسم اسہ رکنی مرے تو لفظ نانا آخر ”ٹی اوٹی“ نانیام ٹی پھیری کیک ولے ترجیح اسہن اولیکوئے پٹنگ۔ باء ٹی (بائی)، دے ٹی (دے ٹی)، دوتی (دوتی)۔ اسہن حقیقت ٹی ”ٹی آخہ بلکہ ٹی“ ظرف مکان نابھازی جوڑوکا حرف اضافت ”ے“ آن بنا کیشتری اٹ مصمتہ غاتے آختم مروکا اسم تاحالت ٹی پٹنگ آن ثابت مریک

براہوئی ٹی ”ٹی“ نا استعمال مصدر تون ہم ارا وڑ ٹی مریک۔ اسٹ مصدر تون داؤزکو تزوکا معنہ او مفہوم یعنی ظرف مکانی تادر وشم ٹی مریک او مصدر آن جتا لکھنگ۔ انتے کہ داڑے ”ٹی“ جتا ولفظ اُس اے۔ دہنک

نی ددینگ ٹی تیز اُس، اونرنگ ٹی تما، سہدار خنگ ٹی پزوراس۔

دافل ننا برجا وخت و پاس نا صیغہ کن ہم استعمال مریک۔ اوداڑے مصدر تون اوار لکھنگ، اوار لکھنگ آن دانا بنائی مصوتہ حذف مریک۔ انتے کہ مصدر ناگڈیکو حرف ”گ“ داڑتوں اوار مرسا زبر نا توارے جوڑ کیک، ہندن ٹی نا ہمزہ ختم مرسا بیرہ ٹی سلک۔ دادے مصدر تون اوار لکھنگ انتے کہ داڑے داجتا ولفظ اُس اف بلکہ فعل ننا وڑ اُس اے ہر ابرجا وخت و پاس ننا درشانی ے کیک۔ دہنک

کننگٹی اے، پٹنگٹی او، اوننگٹی اس، پٹنگٹی اسر، مخنگٹی اٹ، لکھنگٹی اُن

آ، غا۔ آئے، غائے

”آ، غا“ یا ”آئے، غائے“ اسٹ او، دافٹے ٹی بیرہ لہجہ نا فرق اے۔ براہوئی ٹی ”آ“ نا لکھنگ نئی ہم بھلور دس نظر بریک۔ وختس کہ ہندا ”آ“ براہوئی نا تینا اصول نا مطابق ”غا“ مریک تو اوڑے دا اصل صحیح درو شم نئی لکھنگ۔ داڑے دا ہیئت واضح مرے کہ ”آ / غا“ اسٹ او بیرہ دافٹا استعمال اٹ زرس خیال داری دامرے کہ ہر الفظ نا گڈ یکو توار ”ا“ نا گونڈ یا مر غنا توار مرے یا گڑا ”ہ“ مرے تو دہن انکا اسم تے تون ”آ“ نا بنا ٹی ”غ“ کسے نا ودھیکی مر سا ظرف مکانی ”غا“ ”لکک، داڑان بنا کہ ایلو مچا لفظ تے تون ظرف مکانی ”آ“ نا استعمال مریک۔ گرا نمر نا قاعدہ نا مطابق دا جتا و معنہ او مفہوم تھو کو لفظ کس اے ہندا خاطر ان دا اسم آن جتا لکھنگ۔ ہندا ظرف مکانی نا استعمالے مصدر تون کنگ وخت آ ہم ہندا قاعدہ نا خیال داری مرے نو مصدر تون او ار لکھنگ آن جملہ نامعنہ و مفہوم بدل مریک۔ ولے براہوئی صورتخطی ٹی ہمزہ نا بے وڑا و بے جا کہ استعمال نا سوب آن ظرف مکانی ”آ“ کن ہم بھازا جا کہ غاتے آ ہمزہ نا کیرغ آن زبر کس خلسہ دادے ”ء“ لکھنگ۔ ہر اغلط اے۔ دانا اصل درو شم ہم اودیم مر سا تنگٹی اے۔ دانا صحیح انکا درو شم داوڑاے۔

(آ) پاٹ، آ، ٹوپ، آ، کاٹم، آ، آسمان، آ، خل، آ، کتاب، آ، کاغذ، آ، کٹ، آ، ٹوت، آ، شار، آ، ہلی، آ، ٹوبے آ

(غا) اُراغا، خداغا، باوہ غا، بلہ غا، درگہ غا

داڑان بید ظرف مکانی نا اسہ درو شم کس ”آٹ“ ہم ارے۔ ”آ + ٹ = آٹ“ ولے دانا استعمال بیرہ زمانہ حال سادہ ٹی مچا فعلاتے تون مریک۔ ہرانا تفصیل یوز اغلط امدادی فعل سناچر ٹی تروک ارے۔

”آ“ نا استعمال اسم مصدر تون ہم مریک او مصدر تون دانا بنگ نا اراجتا و وڑا واسٹ بطور ظرف مکانی ایلو فعل مجہول (Passive Voice) نئی مصدر نا صیغہ واحد تون۔
”فعل مجہول۔ وہ فعل جس کا فاعل معلوم نہ ہو یا وہ فعل ہے جس کا فاعل کام کو برداشت کرتے“

(رضوی: 2012: 87)

ہر اتم ”آ“ مصدر تون ظرف مکانی نا طور اٹ بریک تو قاعدہ نا مطابق مصدر آن جتا
 لکھنگ۔ وخت نس کہ فعل مجہول نئی دا مصدر تون اوار لکھنگ۔ داہڑ تو ماتا دروشم او معنہ داوڑاے۔
 خلنگ آ (مارنے پہ/پر)، خلنگا (مارا گیا) لکھنگ آ (لکھنے پہ/پر)، لکھنگا (لکھا گیا)
 ہنگ، ہنگ آ (دیکھنے پہ/پر)، ہنگا/ہرنگا (دیکھا گیا)۔ کنگ آ (کھانے پہ/پر)، کنگا (کھایا
 گیا)

مقرر/متعین او غیر مقرر/متعین توصیفی صفت پن تا پد کوک (سابقہ)

(Suffixes of the Definite and Indefinite Attributive Adjectives)

براہوئی صورتخطی ٹی اسہ پن بھلوڑ دس مقرر/ واضح او غیر مقرر/ واضح وصفی صفتا تا غلط لکھنگ
 اے۔ براہوئی ٹی ایلو بھازا لفظا تے آنبار واضح صفتا تے کن ہمزہ نابالغ آ زبر نس ”ء“ او غیر واضح
 صفتا تے کن ہمزہ نابالغ آپیش نس ”ء“ خلسا دا فاعلا متا تے درشان کنگ۔

صفت نا مقرر/متعین آحالتے درشان کروکا پد کو (سابقہ) نابارہ ٹی سرڈنٹس برے لکھ کہ

the definiteness in the attributive adjective is ordinarily expressed by one or other of the ending-anga, -a. The choice between the two merely depends on the length of the simple adjective. If it is monosyllabic, it takes on -anga: sunanga shahr, the desert village; sakhtanga lat, the hard stick; kubanga pakhir, the humpbacked beggar; kullanga nan, the livelong night. In other cases the ending is -a: piuna hulli, the white horse; murghuna kasar, the long road; chunakka(chuna) mar, the little boy, as apposed to baluna (balla)mar, the big boy, the elder son; khudana karoka karem, the work done by the God; konoia dir, the drinking water. If the adjective ends in -a or a, a ghain is preferably inserted before the attributive endings: zebagha(zeba-a) masir, the pretty doughter; gandagha (ghanda-a) mar, the bad son.

(برے: 1977: (\$84): 64)

(براہوئی بدل)

”لس وڑاٹ توصیفی صفت نا تعینی ارا وڑ ”انگا، آ“ آن درشان مریک۔ ہڑ تو ماتے آن
 اسٹ نا استعمال بیرہ لفظ نا مرغنی آمریک۔ اگر صفت اسہ رکنی اے تو ”انگا“ لکک: سُن انکا شار، سخت

انکالت، کب انکا ذخیر، کل انکائن۔ ایلو حالتے ٹی ”آ“ لکک: ہینا لکی، مرغنا کسر، چنکا (چننا) مار
دانا پٹنگھر بھلنا (بھلا) مار، خدا نا کروکا کاریم، گنوئی آدیر۔ اگر صفت ”آ، ہ“ غا لکک تو توصیفی ایسری
آن مُست ”غ“ کس شاغٹک

برے نا وضاحت آن داہیت پاش مریک کہ آ، غا او انکا صفت کسے نا توصیفی ایسری آبرسا
اونا مقرر/ متعین حالت نادرشانی ے یک۔ براہوئی ٹی ”غا، انکا“ صحیح صحیح دروشم ٹی لکھنکرہ وخت کس
کہ براہوئی لکھو کا تاذہن آہمزہ داخہ سوار منے کہ جاگہ جاگہ غا پاش انکا ”آ“ کن بیرہ ہمزہ نا علامت
آن کاریم ہلٹک۔ حالانکہ انگریز کس صدی کس مُست براہوئی نا گرائمر او اسہ اسہ قاعدہ و اصولے
تفصیل اٹ لکھانے۔ بس غور کنگ او پہہ متنگ نا ضرورت اے۔ ”آ“ ے ”غ“ نا علامت تون
لکھو کا وخت کس ہم ”غا/ انکا“ ے ”غ، غی/ انگ“ نادروشم ٹی لکھپس۔

صفت نا غیر مقرر/ متعین حالتے درشان کروکا پدکو (سابقہ) نابارہ ٹی سرڈنٹس برے لکھک کہ

o: the suffix attached to the attributive adjective to express indefiniteness.

(برے: 1978: 220)

ترجمہ۔ او: توصیفی صفت ٹی غیر مقرر/ متعین آ حالتے درشان کروکا پدکو۔

سرڈنٹس برے نابراہوئی صر فی لفظ گنج ٹی تلفظ تون لفظاک واضح کروک اریر۔ او یوز کو پدکو
تا تلفظ براہوئی نا مرغنا مصوتہ ”آ، او“۔ وختس کہ براہوئی ٹی دافتے گوئڈ مصوتہ ”زیر، پیش“۔ نا تلفظ
سرپند مرسا ”ء، ء“ لکھنگ رواج ہلٹکی اے۔ ہرانا نشانہ ہی اولفظ نا صحتے ٹھیک کنگ ضروری اے۔
صفت نامقرر/ متعین او غیر مقرر/ متعین حالت نادرشانی کروکا پدکو نا صحیح دروشمک داوڑ او۔

متعین مقرر/ حالت	غیر مقرر/ متعین حالت
ہینا (غلط) ہینا (ٹھیک)	ہنین ء (غلط) ہنینو (ٹھیک)
گچین ء (غلط) گچینا (ٹھیک)	سور ء (غلط) سورو (ٹھیک)
سبر ء (غلط) سبرا (ٹھیک)	منڈ ء (غلط) منڈو (ٹھیک)

حرف تنکیر (Article) اس/ئس (as)

”حرف تنکیر ہمواد ہر غیر مقرر متعین بندغ یا گروائے کن پانگہ۔“ (عبدالحق: 1914: 71)

براہوئی نابیرہ اسہ حرف تنکیر ئس اے۔ ہر غیر متعین حرف تنکیر ”اس/ئس“ اے۔ دانا بئن براہوئی حساب نا اولیکو عدد ”اسٹ“ اے۔ ولے گیشتری دانا پانگہ ئی اولیکو توار یا مصوتہ ”الف“ پٹنگ یا نیمہ ادا مریک۔ ہندا خاطر ان او براہوئی صورتخطی ئی اسہ رنگی یا اسٹی پٹنگ نا خاطر ان دادے ”اس“ نا بجائے ”ئس“ لکھنگہ تو جوان اے۔ تاکہ دادے امدادی فعل ”اٹنگ“ نا فعل ماضی ”اس-ass“ ان جتا کر سا بروکا وخت بنا صورتخطی رداتے آن بچنگہ۔

ہمو اسم ہرانا گڈ لیکو توار یا حرف ”ا/ہ“ مرے، او فتنے تون حرف تنکیر نا اولیکو مصوتہ پٹنگ او بیرہ ”س“ نا ودھیکی آن حرف تنکیر درشان مریک۔ دہنگہ بھلو اراس اس، گرو اس ارے؟ جاگہس انان، بادشاہس اس، جوانو چاس اے او پین پین داڑان بنا ایلو اسم تے تون ”ئس“ استعمال مریک۔ دہنگہ

خل ئس، جوئس، دُون ئس، خُوئس، گھرئس، مکیئس، بےئس، تیلئس، الئس

صفت نا غیر مقرر متعین آ حالت آن پداگہ اسم مف تو حرف تنکیر صفت تون بریک او

داڑے ئس نا اولیکو مصوتہ ”ہمزہ“ پٹنگ بیرہ ”س“ نا ودھیکی مریک۔ دہنگہ

ہینوس ہلگٹ، بھلوس اس، خرنوس خناٹ، زریاؤس اے، مونوس مرے

محاصل (Conclusion)

دینا نا بھازا بھلا زبان تے ٹی صورت خطی نا ویلاک اینو ہم اریر۔ اگہ زبان نئے نا ملانی ویل او مشکل نئس ودی مریک تو ہموزبان نا سکھڑا داونا ادارہ خاک مونا مرسا پٹ و پول، علم ودلیل اوقاعدہ او ضابطہ غاتا مطابق داویلے و مشکلی مستی انگ او کاٹم خلی نئس جوڑ مننگ آن اسہ دم تورہ او مشکلاتے ایر کر سازبان نا اسٹی او یک رنگی ئے متاثر مننگ کن الپسہ۔ او مریک ہم ہندن انتے کہ اگہ زبان نئے ٹی داؤڑا نکا مشکل، ویل او گراہی تے تو نکتو تو اوڑتون او ارپین ہم کیسی ویل اوڑداک ودی مریرہ۔ ہرافتا بھاز مننگ آن زبان نئے نازیبا وحقی آدرو شے سخت خطرہ مریک او زبان نئی ہند نو چیز گنی نئس ودی یک ہرا اینو براہوئی نا صورت خطی ودی منے۔

براہوئی ٹی جاگہ کروکا صد آ بے قاعدگی، گراہی او چیز گنی نا نشاندہی او ایری اسہ آرٹیکل نئی کنگ ممکن اف۔ داہڑا سبھلومتہ ماری، خید خلنگ او علمی وحقی پٹ پول نا ضرورت ارے۔ دا آرٹیکل بیرہ اسہ حرف ہمزہ غان براہوئی صورت خطی ٹی دود ہلوکا اہم انگار داتا نشاندہی کر سادافتا اصل او وحقی دروشے پاش اولقطا تا صحیح صحیح کنگ نا کوشش نئس اے۔ وخت نئس کہ داڑان زیات رد او بے قاعدگی براہوئی نا بھازا لقطاتے ٹی ساڑی ارے ہرافتے ہر کس ہمر کہ نجا ہمون لکھک۔ ایہنا لقطا تا غلط دروشم بیرہ لقطاتے خراب یک وخت نئس کہ گراٹمر نا بھازا اصول اوقاعدہ غاتے ٹی استعمال مروکا لقطا تا رد جملہ اونا مفہوم اوقاعدہ نا اصولاتے مچے متاثر یک۔ ہندا ویل براہوئی ٹی دا وخت ہمزہ ئے حرف نا بجائے مکمل لفظ نا دروشم نئی گراٹمر نا چندی وڑتے کن استعمال کر سبھلو چیز گنی نئس ودی کنگانے۔ ہمزہ براہوئی حروف تہجی نا اہمو حرف نئس اے دانا استعمال لقطاتے ٹی جوانی اٹ او صحیح مریک ولے براہوئی لکھو کاک ہمزہ نا جندے شیف بوزا کر سادادے چندی معنہ او مفہوم تروکو پور لفظ نا حیثیت تسنو ہرا براہوئی صورت خطی ئے کلان زیات نقصان رسیفینے۔ اگہ براہوئی ٹی ہمزہ نا تنیا بطور لفظ استعمال مننگ ختم مرے ہرا حقیقت نئی لفظ نئس اف ہم۔ دادے لفظ نا دروشم نئی استعمال کنگ ہراڑے کہ گراہی اے ہموڑے براہوئی صورت خطی ئے گڈ وڈ کر سبھلو بے اصولی نئس ہم ودی کرینے۔ دادے لفظ نا حیثیت اٹ ختم

کننگ آن صورت خطی ٹی بھلو آسانی اوبکی ٹس و دی مریک، لقطا تا حتی دروشم نارکھ ہم مریک اوزبان ٹی زیبائی اواسہ رنگی ہم بریک۔ وخت ننا ضرورت ہم ارے کہ داسا پیروی اور واداری ئے یلہ کرسا حتی، سُچا، قاعدہ نامطابق اوسائنسی وژاٹ براہوئی لقطا تا صحت او اصلی دروشمے پاش کننگہ تا کہ صورتحلی ٹی پین گراہی ئے تو تنگہ۔ براہوئی صورتحلی کمیٹی ناجوڑ مننگ براہوئی زبان وادب کن بھلو خوش بختی ٹس اس۔ ہراڑے ہر مکتبہ فکر، ادارہ، ڈیھ اولجہ نا ادیب اولکھوکاک اوارا سُر او صورتحلی نا بھازا ویل و مشکلاک ایسر سُر۔ داکمیٹی بیرہ منہ کچاری اڈ مننگ آن پد سلیس۔ صورتحلی کمیٹی نا بحالی اواسہ دار ولداجوزہ اٹ تینا اُستخواہی او پسند نا پسندے مُر پٹسا زبان نا قاعدہ نامطابق صحیح، اصل او حتی دروشمے شون مننگ، لقطا تا اصلیت رکھسا اوزبان او اونا صورت خطی ٹی مروکا سریلیہی او بے قاعدگی تے تو تنگ وخت ننا کلان اہم انگا ضرورت اے۔

کتاباں

- احمد زئی، نصیر خان، آغا، ”براہوئی گرامر“، 2014، براہوئی اکیڈمی (رجسٹرڈ) پاکستان، کوئٹہ
- برے، ڈینس ڈی ایس، ”دی براہوئی لینگویج پارٹ I“، اشاعت دوم 1977، براہوئی اکیڈمی (رجسٹرڈ) پاکستان، کوئٹہ
- برے، ڈینس ڈی ایس، ”دی براہوئی لینگویج پارٹ II“، اشاعت دوم 1978، براہوئی اکیڈمی (رجسٹرڈ) پاکستان، کوئٹہ
- خاں، رشید حسن، ”اُردو املا“، 2013، فکشن ہاؤس لاہور
- رضوی، سید وقار احمد، ڈاکٹر، پروفیسر، ”اُردو انگریزی فارسی عربی گرامر“، 2012، مقتدرہ قومی زبان پاکستان، اسلام آباد
- صابر، عبدالرزاق، ڈاکٹر، ”براہوئی لکھوڑ“، 14 اگست 1998، براہوئی ادبی سوسائٹی، کوئٹہ
- عبدالحمق، مولوی، ”قواعد اُردو“، 1914، الناظر پریس واقع خیالی منج لکھنؤ
- مرزا، ظفر، ”براہوئی گرامر“، 1980، براہوئی اکیڈمی (رجسٹرڈ) پاکستان، کوئٹہ

ISSN NO:2071-9477
Volume & Issue No 09
2017

AL _ BURZ

Recognised by HEC
Editor:

Dr. Manzoor Baloch

Department of Brahui
University of Balochistan Quetta

Publisher: Sadiq Printing Press Sabzal Road Quetta.